

POHOŘÍ

NA ŠUMAVĚ

Vesnická kronika

VII. ŠKOLA

Současně se stavbou dřevěného kostelíku vznikla i budova školy, na jejíž výstavbu poskytl hrabě Buquoy nejnütnější stavební materiál. Dne 16. srpna 1779 byla budova natolik dokončena, že páter Franz Steinkellner v této mohl odsloužit první mši svatou u přenosného oltáře převzatého z Krumlova. Rozpočet na stavbu školy zněl na 279 zl. 11 kr. (farní archív).

První učitel byl Johann Wegrath. Po značně pohnutém životě – byl učitel, kanonýr, dobrovolník, pak majitel domu ve Svinech (Schweinitz) - přišel kolem roku 1774 nebo 1775 jako písař sklářské hutě a učitel do Pohoří.

Jeho první vyučování se konalo v domě č. 58 (dnes patřící Marii Mladek), žáků bylo 10 až 12 a seděli ve třech lavicích.

V zimě se kvůli velkému množství sněhu často škola nemohla konat 5 – 6 týdnů. Jeho hlavní příjem ale pocházel z muzicírování při svatbách a tanečních zábavách. Jeho žena si přivydělávala pálením popela (Aschenbrennen).

V roce 1779 ho panstvo zaměstnalo v nové škole. Kromě částky 10 zl., která mu byla císařem a solní pokladnou schválena, ho vydržovala obec.

BUCHERS

im Böhmerwald

Eine Dorfchronik

VII. DIE SCHULE

Gleichzeitig mit der Errichtung der hölzernen Kirche wurde auch ein Schulhaus erbaut, zu welchem Graf Buquoy das nötige Baumaterial beistellte. Am 16. August 1779 war das Haus soweit fertiggestellt, dass P. Franz Steinkellner in demselben auf dem von Krumau übernommenen tragbaren Altare das erste Messopfer darbringen konnte. Der Voranschlag für den Bau der Schule lautete auf 279 fl 11 kr (Pfarrarchiv).

Der erste Lehrer war Johann Wegrath, er kam nach einem vielbewegten Leben. Er war Lehrer, Kanonier, Freiwilliger, dann Hausbesitzer in Schweinitz, um das Jahr 1774 oder 1775 als Glashüttenschreiber und Lehrer nach Buchers.

Den ersten Unterricht erteilte er in dem Hause Nr. 58 (heute der Maria Mladek gehörig), an 10 bis 12 Schülern, die in drei Bänken saßen. Im Winter konnte er wohl oft 5-6 Wochen keine Schule abhalten wegen des großen Schneefalles. Sein Hauptverdienst war jedoch das Musikmachen bei Hochzeiten und Tanzunterhaltungen. Sein Weib verschaffte sich durch Aschenbrennen einen Nebenverdienst.

Im Jahre 1779 wurde er von der Herrschaft an der neuen Schule angestellt. Abgesehen von einem Betrage von 10 fl., der ihm vom Kaiser und der Salzkasse bewilligt worden war, wurde er von der Gemeinde erhalten.

Když se škola stala školou farní, dostávala deputátní dřevo a učitel mohl chodit „koledovat“, čímž se jeho příjem zvýšil na 50 zl.

Johann Wegrath byl ale opět ze školy odvolán, protože odmítl složit zkoušku vyžadovanou plánem normální školy. Žil pak se svojí rodinou nuzně z výuky hudby, až v roce 1782 zemřel na souchotiny. Byl zdatný hudebník, mistr hry na fagot a zpěvu (školní kronika).

Soukromá škola měla roku 1778 celkem 60 školou povinných dětí, jejichž počet s výstavbou a osidlováním tržní obce Pohoří rychle stoupal. Škola byla příslušná pro přifařené osady.

Druhý učitel byl Jakob Janda ze Strunkovic v Čechách. Zakladatel (Patron) Johann z Buquoye ho r. 1782 ustanovil jako učitele pro Pohoří a roku 1808 byl přeložen do Svinů. Jeho působení bylo nazýváno „Prügelsystem“, tzn. výchova pomocí i bití.

Po něm následoval třetí učitel Mathias Harrer, narozený v roce 1770, 16. ledna v Údolí (Niederthal) u Nových Hradů, jako syn koželuha. V mládí byl chovanec kláštera (Klosterknabe) servitů v Nových Hradech a učil se hudbě u novohradského učitele Galla. Ve svých 20 letech navštěvoval učitelský kurz v Praze a u ředitele hlavní školy (Hauptschuldirektor) Parizka složil učitelskou zkoušku s vyznamenáním.

Nejprve byl výpomocným učitelem v Nových Hradech, pak v Gmündu v Dolních Rakousích a v červnu roku 1808 přišel jako učitel do Pohoří. Jeho plat se skládal z 89 zl. conv. M., 8 sáhů dřeva pro sebe, 10 sáhů dřeva pro školu, které musela obec přivézt, 1 sudu piva, 6 měřic (měr = stará dutá míra 0,61 hl, stará plošná míra 0,1918 ha) (Metzen)

Als die Schule Pfarrschule wurde, erhielt das Schulhaus ein Holzdeputat und der Lehrer konnte „kolledieren“ gehen, sodass sich sein Einkommen auf 50 fl. erhöhte.

Johann Wegrath wurde aber, da er sich der Prüfung, dem Normalschulplane gemäß, nicht unterzog, wieder von der Schule entfernt und lebte nun mit seiner Familie kümmerlich vom Musikunterricht, bis er im Jahre 1782 an Lungensucht starb. Er war ein tüchtiger Musiker, Meister am Fagott und im Gesange (Schulchronik).

Die Privatschule besaß 1778 insgesamt 60 schulpflichtige Kinder, deren Zahl mit der Erbauung und Besiedlung des Marktes Buchers rasch stieg. Eingeschult wurden die eingepfarrten Ortschaften.

Der 2. Lehrer war Jakob Janda aus Strunkowitz in Böhmen. Er wurde vom Patrone Johann von Buquoy 1782 als Lehrer für Buchers bestimmt und 1808 nach Schweinitz versetzt. Sein Wirken wurde ein Prügelsystem genannt.

Diesem folgte als dritter Lehrer Mathias Harrer, geboren im Jahre 1771, 16. Jänner, in Niederthal bei Grätzen als Sohn eines Lederers.

Er war er in seiner Jugend Klosterknabe bei den Serviten in Grätzen und lernte bei dem Gratzner Lehrer Gall die Musik. Im 20. Lebensjahre besuchte er den Lehrerkurs in Prag und legte die Lehrerprüfung unter dem Hauptschuldirektor Parizek mit ausgezeichnetem Erfolge ab.

Zuerst war er Schulgehilfe in Grätzen, dann in Gmünd in Niederösterreich, und kam im Juni 1808 als Lehrer nach Buchers.

Sein Gehalt bestand aus 89 fl conv. M., 8 Klafter Holz für sich, 10 Klafter Holz für die Schule, daß die Gemeinde zuführen musste, 1 Fass Bier, 6 Metzen Korn, 2 Metzen Gerste und 26 Seitel Schmalz, außerdem alle

žita (Korn), 2 měřice (míry) ječmene, a 26 žejdlíků sádla, kromě toho z dárků, které dostával od skelmistrů Mayera, Zieha, Ernsta, Stangla atd. o všech svátcích. Byl přítelem hudby, kterou pilně provozoval a zavedl v Pohoří „Tureckou hudbu“ (dechovku), které různí dobrodinci věnovali nástroje. Svým snaživým působením, provázeným pílí, trpělivostí a mužným vystupováním si brzy vysloužil uznání, ocenění a náklonnost svých představených, občanů a dětí.

Farář Josef Ernst (v Pohoří v letech 1852 – 1855) píše o něm v pohořské farní kronice.

„Ve škole byl neúnavně pilný a činný, byl zcela učitelem u svých dětí. Udržoval přísné mravy, a malým dětem vštípil počáteční základy náboženství se zvláštní šikovností. Počty byly jeho mimořádně oblíbeným předmětem a často řešil se staršími žáky nejsložitější úkoly.

Pohořská škola byla pod jeho vedením vynikající, takže mnozí rodiče ze vzdálených obcí posílali své děti do vyučování do pohořské školy. Pod jeho vedením získali vzdělání mnozí vyšší vojenští hodnostáři, duchovní, úředníci a učitelé, a sám Schreiber vzpomíná často s bázní a díky na dobrého učitele, u kterého si užíval první školní vyučování.“

Mathias Harrer zemřel dne 7. července 1849. Po něm následoval jako čtvrtý učitel jeho syn Anton Harrer od roku 1849 až do 15. března 1860, kdy zemřel.

Pátý učitel byl Bernhard Teml, za kterého se ze školy stala dvoutřídkou. První podučitel byl Franz Müller. Bernhard

Feiertage Geschenke von den Glasmeistern Mayer, Zieh, Ernst, Stangl usw.

Er war ein Freund der Musik, die er eifrig pflegte und führte in Buchers eine „Türkische Musik“ (Blasmusik) ein, zu welcher verschiedene Wohltäter die Instrumente anschafften. Durch sein angestregtes Wirken, gepaart mit Fleiß, Geduld und mannbarem Auftreten wusste er sich bald die Achtung, Wertschätzung und Liebe seiner Vorgesetzten, Bürger und der Kinder zu erringen.

Pfarrer Josef Ernst (in Buchers 1852 - 1855) schreibt von ihm in der Bucherser Pfarrchronik:

„Unermüdet war er fleißig und tätig in der Schule, war ganz Lehrer bei seinen Kindern. Er hielt strenge auf Sittlichkeit und brachte den kleinen Kindern die ersten Anfangsgründe in Religion mit besonderer Geschicklichkeit bei. Das Rechnen war ihm ein besonderer Lieblingsgegenstand und löste er oft mit den größeren Schulkindern die schwierigsten Aufgaben.

Die Bucherser Schule war unter ihm ausgezeichnet, so daß viele Eltern von fremden Pfarren ihre Kinder zum Unterricht zur Bucherser Schule schickten. Unter ihm wurden viele höhere Militärs, Geistliche und Beamte und Schullehrer gebildet und selbst Schreiber erinnert sich oft mit Ehrfurcht und Dank an den guten Lehrer, von dem er in Buchers den ersten Schulunterricht genossen hatte.“

Mathias Harrer starb am 7. Juli 1849. Ihm folgte als vierter Schullehrer sein Sohn Anton Harrer von 1849 bis (gestorben am 15. März) 1860.

Der 5. Schullehrer war Bernhard Teml, unter welchem die Schule zweiklassig wurde. Erster Unterlehrer war Franz Müller. Bernhard Teml wirkte als Leiter der Schule bis zu seinem Tode am 7. Dezember 1866.

Teml působil jako učitel v této škole až do své smrti dne 7. prosince 1866.

Až do 30. března 1874 bylo učitelské místo stále jen prozatímní. Teprve tohoto dne byl do školy dosazen ředitel Rudolf Lang, narozený v Záblatí (Sablat) v roce 1834. Za jeho vedení se ukázala stavba nové školy nutností, protože stávající stará již nesplňovala požadavky a také počet školních dětí natolik stoupl, že jedna třída musela být umístěna v soukromých domech.

Dne 23. října 1881 zadala obecní kancelář stavbu nové školní budovy, přičemž zohlednila nejnižší nabídku. Rozpočet zněl na 10.244 zl. 42 kr.

Dražby se zúčastnilo 5 stavebních firem. Vydražitelem se stal pan Bazant, hraběcí buquoyský stavební správce v Nových Hradech s nejnižší nabídkou 10.180 zl.

Stavební firma měla závazek postavit školní budovu do 16. června 1883 se vším všude. Slavnostní položení základního kamene se konalo 8. května 1882.

Dne 5. srpna 1883 byla nová školní budova za přítomnosti četné části obyvatelstva a mnoha učitelů z Dolních i Horních Rakous slavnostně posvěcena vysoce váženým (Hochw.) sekretářem vikáře páterem Hálkem v Benešově nad Černou (Deutsch Beneschau). Zahájení třetí **postupné** třídy se konalo 2. října 1883. Koncem školního roku 1893/94 odešel ředitel Lang po dvacetiletém úspěšném působení v Pohoří a téměř 45letém učitelování na odpočinek, přestěhoval se do Lince a těší se dnes ještě (1925) duševní a tělesné svěžesti, kterou si zachoval, ačkoli dnes již dosáhl vzácného věku 91 let.

Bis zum 30. März 1874 war die Schulleiterstelle immer nur provisorisch. Erst mit diesem Tage erhielt die Schule wieder einen definitiven Oberlehrer in Rudolf Lang, geboren in Sablat im Jahre 1834.

Unter ihm wurde der Bau, eines neuen Schulgebäudes notwendig, da das alte nicht mehr den Anforderungen entsprach und auch die Schulkinderzahl derart zugenommen hatte, dass eine Klasse in Privathäusern untergebracht werden musste.

Am 23. Oktober 1881 wurde in der Gemeindekanzlei der Bau des neuen Schulhauses im Abminderungswege vergeben. Der Kostenvoranschlag war mit 10.244 fl 42 kr beziffert.

An der Lizitation beteiligten sich 5 Bauunternehmer. Ersterer blieb Herr Bazant, gräflich Buquoy'scher Bauverwalter in Gratzen mit dem Mindestangebote von 10.180 fl.

Der Bauunternehmer wurde verpflichtet, das Schulgebäude bis zum 16. Juni 1883 fix und fertig herzustellen. Die feierliche Grundsteinlegung erfolgte am 8. Mai 1882.

Am 5. August 1883 wurde das neue Schulhaus unter zahlreicher Beteiligung der Bevölkerung und vieler Lehrer aus Ober- und Niederösterreich vom Hochw. Vikar Sekr. P. Halek in Deutsch Beneschau feierlich eingeweiht. Die Eröffnung der dritten aufsteigenden Klasse erfolgte am 2. Oktober 1883.

Mit Ende des Schuljahres 1893/94 trat Oberlehrer Lang nach zwanzigjährigem erfolgreichen Wirken in Buchers und fast 45-jähriger Lehrtätigkeit in den Ruhestand, übersiedelte nach Linz und erfreut sich heute noch (1925) bei geistiger und körperlicher Frische derselben, trotzdem er heute bereits das seltene Alter von 91 Jahren zählt.

Jeho následníci jsou Franz Toman od roku 1894 do roku 1919 (3. října), a po něm Franz K. Grohmann od roku 1919 do 18. května 1935 (zemřel v nemocnici v Českém Krumlově).

Ve Stříbrných Hutích vedl první vyučování vysloužilý voják jménem Peter Karpf, který byl podle pohořské farní matriky (Seelenbeschreibung) ve Stříbrných Hutích usedlý již roce 1806 a také ve zmíněné matrice označen jako učitel. Vlasy měl spletené do mohutného copu, nosil manšestrové nebo kožené pumpky (kalhoty pod kolena) a boty s přezkou. Jeho byt, který současně sloužil za učebnu, byl ve Stříbrných Hutích v tak zvané Židovské ulici (Judengasse) v domě č. 3. Zemřel v roce 1820 jako 78letý muž.

První kvalifikovaný (geprüfte) učitel ve Stříbrných Hutích byl Faschingbauer. Pod jeho vedením zřídil ředitel sklárny Bartholomäus Rößler se souhlasem hraběte Buquoye školní budovu na cestě vedoucí ze Stříbrných Hutí do Skleněných Hutí (Bonaventura). Faschingbauer bydlel v učebně, která byla španělskou stěnou/paravánem rozdělena na menší a větší část. Faschingbauer působil ve Stříbrných Hutích nepřetržitě 5 let.

Po něm následoval Anton Harrer, jeden ze synů Mathiase Harrera v Pohoří do roku 1849. Po ustanovení Antona Harrera ředitelem v Pohoří, následovali za sebou

Karl Harrer (3 roky),
Albert Simek (2 roky),
Teml (2 roky),
Hardt (2 roky),
Anton Repa (do roku 1870 nebo 1871),
Simek,
Bürgstein,
Ludwig Herold (do roku 1880),
Laurent Grankl (do 11.3.1889).

Seine Nachfolger sind Franz Tomann von 1894 - 1919 (3. Oktober), und anschließend Franz K. Grohmann von 1919 bis 18. Mai 1935 (gest. im Krankenhaus Krumau a.M.).

In Silberberg wurde der erste Schulunterricht durch einen ausgedienten Soldaten namens Peter Karpf erteilt, der laut Seelenbeschreibung der Pfarre Buchers schon im Jahre 1806 in Silberberg ansässig war und auch in der genannten Seelenbeschreibung als Schullehrer bezeichnet wird. Er trug einen mächtigen Haarzopf, eine Kniehose von Manchester oder Leder und Schnallenschuhe. Seine Wohnung, welche zugleich als Lehrzimmer diente, befand sich in Silberberg in der sogenannten Judengasse im Hause Nr. 3. Er starb im Jahre 1820 als 78-jähriger Mann.

Der erste geprüfte Lehrer in Silberberg war Faschingbauer. Unter ihm wurde vom Glasfabrikdirektor Bartholomäus Rößler mit Bewilligung des Grafen Buquoy ein Schulgebäude am Wege von Silberberg nach Bonaventura errichtet.

Faschingbauer wohnte im Lehrzimmer, das aber durch eine spanische Wand in einen größeren und kleineren Raum geteilt war.

Faschingbauer wirkte in Silberberg durch 5 Jahre.

Ihm folgte Anton Harrer, ein Sohn des Matthias Harrer in Buchers bis zum Jahre 1849. Nach der Bestellung Anton Harrers zum Oberlehrer von Buchers folgten aufeinander

Karl Harrer (3 Jahre),
Albert Simek (2 Jahre),
Teml (2 Jahre)
Hardt (2 Jahre),
Anton Repa (bis 1870 oder 1871),
Simek,
Bürgstein,
Ludwig Herold (bis.1880),
Laurenz Grankl (bis 11.3.1889).

Za Grankla se dne 15. prosince 1886 uskutečnilo v dosavadní školní budově poslední vyučování. Škola se přestěhovala do domu č. 25, postaveného roku 1829 jako hospoda.

Počínaje smrtí Grankla byli Thomas Steinocher, Josef Herlinger a Josef Maschek prozatímními učiteli (Leiter) školy ve Stříbrných Hutích, až do doby, kdy byl Vincenc Schoeps dne 22. června 1889 jmenován definitivním učitelem. Po něm následoval Karl Papsch od 24. září 1892 až do dnešního dne (1925).

Roku 1831 byly Stříbrné Hutě se Skleněnými Hutěmi (Bonaventurou) prohlášeny za „dislokovanou pomocnou stanici“ (Gehilfenstation) v Pohoří a škola měla roku 1835 spolu s dolnorakouskou vesnicí Joachimsthal 75 dětí, pro které byla příslušná, zatímco škola mateřská (Mutterschule) v Pohoří 163 dětí školou povinných a 80 dětí, které musely třídu opakovat („Wiederholungspflichtige“). V roce 1863 se uvádí 170 dětí v Pohoří, zatímco ve Stříbrných Hutích bylo v exponované stanici podučitelské (Unterlehrerstation) 60 dětí.

Opis přípisu z pohořského farního archívu týkajícího se školy ve Stříbrných Hutích:

Panu Obvodnímu školnímu inspektoru v Benešově.

*Podle dekretu Dvorní studijní komise ze dne 7. srpna tohoto roku, číslo 4933, doručeného jako sdělení z vysokých guberniálních míst ze dne 30. srpna/14. září tehož roku, číslo 38537, byl pro přijetí pomocného učitele v obci Stříbrné Hutě, panství Nové Hradky, ze školního fondu povolen roční dotační příspěvek **pr. padesát osm zlatých 40 x W.W.***

Unter Grankl wurde am 15. Dezember 1886 im bisherigen Schulgebäude der letzte Unterricht erteilt. Die Schule übersiedelte in das im Jahre 1829 als Wirtshaus erbaute Haus Nr. 25.

Vom Tode Grankls angefangen waren Thomas Steinocher, Josef Herlinger und Josef Maschek provisorische Leiter der Schule in Silberberg, bis Vinzenz Schoeps am 22. Juni 1889 als definitiver Leiter bestellt wurde.

Diesem folgte Karl Papsch vom 24. September 1892 bis zum, heutigen Tage (1925).

1831 wurde Silberberg mit Bonaventura als exponierte Gehilfen-Station in Buchers erklärt und die Schule hatte 1835 mit dem hiezu eingeschulten niederösterreichischen Dorfe Joachimsthal 75 Kinder, während die Mutterschule in Buchers 163 schulpflichtige Kinder und 80 „Wiederholungspflichtige“ zählte.

Im Jahre 1863 wird die Kinderzahl in Buchers mit 170, jene der „exponierten Unterlehrerstation“ in Silberberg mit 60 angegeben.

Abschrift eines Aktes aus dem Pfarrarchive in Buchers die Schule in Silberberg betreffend:

Dem Beneschauer H.Schuldistriktsaufseher

Vermög eines mit hoher Gubernialeröffnung vom 30. August/14. September I.J.Z.38537 herabgelangten

*Studienhofkommissionsdekretes vom 7. August I.J.Z.4993 ist zur Anstellung eines Lehrgehilfen in der Gemeinde Silberberg, Gratzner Herrschaft, aus dem Schulfonde ein jährlicher Dotazions - Beitrag **pr. fünfzig acht Gulden 40 x W.W. bewilligt worden.***

O čemž Vás Vaše ctihodnosti zpravujeme s tím, aby bylo dbáno toho, že náboženská a školní výuka v této nyní schválené stanici výpomocného učitele (Schulgehilfen) probíhala podle předpisu a s velkou pílí.

Protože ve Stříbrných Hutích již má být vypomocný učitel, necht' ho Vaše ctihodnost prozkouší a jestliže seznáte, že je schopný a jest toho hoden, aby mu byl propůjčen nástupní dekret, předloží-li vlastnoručně psanou žádost, vysvědčení o způsobilosti učitelské a vrchnostenské prezentace. Tuto nyní povolenou stanici výpomocného učitele je nyní třeba vykázat v přehledné tabulce pro tento rok.

V biskupské kanceláři v Budějovicích,
12. září 1819

Josephus Pingas Ca.Dr
Johann Geith kancléř (kancelista)

Průvodní dopis faráři v Pohoří má toto znění:

Jeho ctihodnosti faráři v Pohoří:

Z přiloženého **masivu?** (**Masiv**) nejctihodnějšího konsistoria seznáte, že učiteli ve stanici výpomocného učitele ve Stříbrných Hutích byla přiznána částka **58 zl. 40 x W/W** ze školního fondu z 11. září **tohoto** roku.

Podle toho se má tamější učitel se svými dětmi dostavit v den školní vizitace do Pohoří, a je při této příležitosti sám přezkoušel.

Tento konsistoriální masiv zůstává mezitím uchován tamtéž pro další a budoucí potřebu.

Wovon Euer Hochwürden mit dem Auftrage verständigt werden, dafür zu sorgen und zu wachen, daß der Religions- und Schulunterricht in dieser nun genehmigten Schulgehilfen-Station vorschriftsmäßig und fleißig erteilt werde.

Da in Silberberg bereits ein Lehrgehilf bestehen soll: so haben Euer Hochwürden demselben zu überprüfen, und wenn Sie ihn tauglich und würdig empfinden, um Verleihung des Anstellungsdekrets für ihn unter Vorlegung seines eigenhändig geschriebenen Gesuches, seines Lehrfähigkeitszeugnisses, und der obrigkeitlichen Präsentation hierorts einzuschreiten. Auch ist diese nun genehmigte Schulgehilfen-Station in der für das laufende Jahr vorzulegenden Übersichtstabelle auszuweisen.

Budweis in der bischöflichen Kanzlei 12.
September 1819.

Josephus Pingas Ca.Dr.
Johann Geith Kanzler

Das Begleitschreiben an den Pfarrer in Buchers lautet:

Den Hochwürdigen Herrn Pfarrer in Buchers!

Aus der beygehenden **Masiv** von Hochwürdigsten Konsistorium werden Sie ersehen, daß dem Lehrer in der Schulgehilfen Station Silberberg ein Beytrag von **58 fl 40 x W/W** aus dem Schulfonde vom 11. **September IJ.** bewilliget wurde.

Diesem nach hat der dortige Lehrer mit seinen Kindern am Tage der Schulvisitation in Buchers zu erscheinen, um bey dieser Gelegenheit selber zu überprüfen.

Dieses Konsistorial Masiv bleibt indes zum ferneren und weiteren Gebrauch alldorten aufbewahrt.

